

До реєстр. № 15048 від 25.02.2026

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин (далі – Комітет) на своєму засіданні, проведеному 2 квітня 2026 року (протокол № 146), розглянув проект Закону України про внесення зміни до статті 5 Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" щодо гарантій права на правничу допомогу для осіб з місцезнаходженням на тимчасово окупованій території, реєстр. № 15048 від 25.02.2026, поданий народним депутатом України Гнатенком В.С. (далі – законопроект).

Відповідно до пояснювальної записки *законопроект спрямований на удосконалення норм Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» в частині надання гарантій права на правничу допомогу для осіб з місцезнаходженням на тимчасово окупованій території.*

Для досягнення поставленої мети законопроектом пропонується доповнити статтю 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» новою частиною такого змісту:

«Не допускається обмеження права особи на отримання професійної правничої допомоги з тих підстав, що місцезнаходження чи місце проживання останньої опинилося на тимчасово окупованій території».

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України висловлює до законопроекту зауваження. Зокрема зазначає, що запропонований у законопроекті припис *внаслідок свого надто загального змісту є декларативним, адже в проекті не визначаються ні суб'єкти, до яких він звернений, ні випадки, коли це правило застосовується, тобто, відповідний припис не супроводжується механізмом його реалізації.*

Міністерство фінансів України у своєму висновку вказує, що реалізація Закону не матиме впливу на показники видатків Державного бюджету України.

Під час обговорення законопроекту народні депутати України – члени Комітету звернули увагу на наступне. Будь-який законопроект повинен бути спрямований на вирішення конкретної, об'єктивно існуючої проблеми у сфері правового регулювання, інакше втрачається сенс законодавчого втручання як інструменту впорядкування відповідних правовідносин. Саме у зв'язку з цим, відповідно до положень статті 91 Регламенту Верховної Ради України, до кожного законопроекту має подаватися *пояснювальна записка, що містить обґрунтування необхідності прийняття законопроекту*. З аналізу пояснювальної записки до законопроекту реєстр. № 15048 вбачається, що наведене в ній обґрунтування *не узгоджується із запропонованими змінами до законодавства*. Так, ключовою аргументацією щодо необхідності прийняття проекту Закону є посилення на постанову Верховного Суду (*справа № 913/768/21*). Однак зміст спору у зазначеній справі полягав у проблемі щодо застосування *статті 13* Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (далі – Закон), яка регламентує особливості здійснення *економічної діяльності* та встановлює обмеження на укладення правочинів саме для *суб'єктів господарювання*. Натомість законопроектом пропонується внести зміни до *іншої статті, а саме до статті 5* зазначеного Закону, яка *не стосується суб'єктів господарювання* і спрямована на «захист прав і свобод людини і громадянина».

Разом з тим *громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території (або мають зареєстроване місце проживання на тимчасово окупованій території), не обмежені законодавством у праві на вчинення будь-яких правочинів, в тому числі на укладення договорів про надання правничої допомоги*. У деяких нормах діючого Закону, навпаки, встановлено додаткові правові гарантії для реалізації їхніх конституційних прав. Наприклад, стаття 5 Закону містить частину дванадцяту, яка прямо гарантує таким особам право на *безоплатну вторинну правничу допомогу*.

Таким чином, запропонована у законопроекті нова частина тринадцята статті 5 (*назва статті – «Захист прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території»*) матиме виключно декларативний характер, оскільки фактично пропонує врегулювати проблему, якої для фізичних осіб не існує.

Крім того, запровадження норми про недопустимість обмеження права фізичних осіб на правничу допомогу *може створити хибне уявлення про те, що до моменту прийняття таких змін подібні обмеження нібито існували*. Це створює загрозу неоднозначного трактування попередніх правовідносин та може поставити під сумнів легітимність уже укладених громадянами правочинів.

Окремо народні депутати наголосили на недоцільності перенесення правових висновків Верховного Суду щодо діяльності суб'єктів господарювання безпосередньо у текст Закону. Відповідно до частини п'ятої статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», *висновки щодо застосування норм*

права, викладені у постановах Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. Таким чином, сформована правова позиція у справі № 913/768/21 уже є дієвим інструментом подолання неоднозначного трактування статті 13 Закону в судовій практиці. Закріплення кожного висновку суду в законах призведе до невиправданого нормативного перевантаження нормами, що не створюють нового правового регулювання, а лише відтворюють сформовану судову практику.

За підсумками обговорення Комітет ухвалив рішення:

1. Рекомендувати Верховній Раді України проект Закону України про внесення зміни до статті 5 Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" щодо гарантій права на правничу допомогу для осіб з місцезнаходженням на тимчасово окупованій території, реєстр. № 15048 від 25.02.2026, поданий народним депутатом України Гнатенком В.С., включити до порядку денного п'ятнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання та за наслідками розгляду у першому читанні відхилити.

2. Під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України співдоповідачем з цього питання визначити народного депутата України - голову Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин Задорожного Андрія Вікторовича.

Голова Комітету

А. ЗАДОРЖНИЙ

